

ALLES WAT JE WILT WETEN OVER ENBREL

ALLES WAT JE WILT WETEN OVER ENBREL

VOOR VOLWASSENEN MET:

- **REUMATOÏDE ARTRITIS**
- **DE ZIEKTE VAN BECHTEREW**
- **ARTRITIS PSORIATICA**
- **PLAQUE PSORIASIS**
- **NIET-RADIOGRAFISCHE AXIALE
SPONDYLOARTRITIS**

INHOUDSOPGAVE

Zoveel mogelijk antwoorden	5
Voor volwassenen én kinderen	5
Een auto-immuunziekte – wat is dat precies?	6
Hoe wordt de diagnose gesteld?	6
Welke soorten medicijnen zijn er?	7
 Reumatoïde artritis (RA) - wat is dat precies?	 8
Wat kan reumatoïde artritis veroorzaken?	8
Hoe wordt reumatoïde artritis behandeld?	8
 De ziekte van Bechterew - wat is dat precies?	 10
Waardoor wordt de ziekte van Bechterew veroorzaakt?	10
Hoe wordt de ziekte van Bechterew behandeld?	11
 Niet-radiografische axiale spondyloartritis (nr-AxSpA) - wat is dat precies?	 12
Wat kan niet-radiografische axiale spondyloartritis veroorzaken?	12
Hoe wordt niet-radiografische axiale spondyloartritis behandeld?	13
 Artritis psoriatica - wat is dat precies?	 14
Wat kan artritis psoriatica veroorzaken?	14
Hoe wordt artritis psoriatica behandeld?	15
 Plaque psoriasis - wat is dat precies?	 16
Waar komt plaque psoriasis het meest voor?	16
Wat kan plaque psoriasis veroorzaken?	17
Hoe wordt plaque psoriasis behandeld?	17
 Wat doet Enbrel?	 18
Wanneer werkt het?	18
Veel ervaring met Enbrel	18
Aan wie wordt Enbrel voorgeschreven?	19
Wat zit er in een Enbrel verpakking?	19
Hoe moet ik Enbrel bewaren?	20

Hoelang is Enbrel houdbaar?	20
Hoe vaak moet Enbrel toegediend worden?	21
Door wie wordt Enbrel toegediend?	21
Wat moet je doen als je een dosis niet hebt toegediend?	22
Mag je Enbrel blijven gebruiken bij operaties?	22
Moet je speciale testen of laboratoriumcontroles ondergaan als je Enbrel gebruikt?	22
Mag je zwanger worden als je Enbrel gebruikt?	22
Welk anticonceptiemiddel is geschikt als je Enbrel gebruikt?	22
Mag je borstvoeding geven als je Enbrel gebruikt?	23
Mag je andere geneesmiddelen gebruiken samen met Enbrel?	23
Mag je gevaccineerd worden als je Enbrel gebruikt?	23
Hoe wordt Enbrel aan je geleverd?	23

Hoe wordt Enbrel toegediend? 24

Hoe werkt toediening met de Enbrel MYCLIC pen? 25

Hoe bereid je een injectie voor?	25
Hoe kies je een injectieplaats?	26
Hoe moet je de Enbrel-oplossing injecteren?	26
Wat doe je met een gebruikte Enbrel MYCLIC-pen?	29

Hoe werkt toediening met de Enbrel Voorgevulde Spuit? 30

Hoe bereid je een injectie voor?	30
Hoe kies je een injectieplaats?	31
Hoe injecteren met de Enbrel Voorgevulde Spuit?	32
Hoe ruim je gebruikte materialen op?	33

Hoe werkt toediening met de Enbrel injectiespuit en poeder 34

Hoe bereid je de injectie voor?	34
Hoe maak je de injectie klaar?	35
Hoe maak je de oplossing klaar?	35
Hoe voeg je het oplosmiddel toe?	36
Hoe krijg je de oplossing uit de flacon?	37
Hoe plaats je de naald op de spuit?	38
Hoe kies en verzorg je een injectieplaats?	38
Hoe moet je Enbrel injecteren?	39
Hoe ruim je gebruikte materialen op?	40

Wat kun je van Enbrel verwachten?	41
Wanneer werkt het?	41
Hoelang werkt Enbrel	41
Wat zijn de bijwerkingen?	42
Wanneer overleggen met de dokter?	42
Wanneer opnieuw beginnen?	42
En wat als je Enbrel bent vergeten..?	42
Waarom doorgaan als het goed gaat?	43
Zijn er nog praktische tips?	43
Kun je met Enbrel op reis?	43
 Optimale patiëntenondersteuning	 45
pfizer.nl/Enbrel	45
Tot slot	46
Disclaimer	46

*De volledige tekst van dit boekje is in de je-vorm opgesteld.
We vertrouwen erop dat u/je daartegen geen bezwaren heeft/hebt.*

ZOVEEL MOGELIJK **ANTWOORDEN**

Je hebt de ‘biological’ etanercept (Enbrel) voorgeschreven gekregen. Dit omdat andere geneesmiddelen tot nu toe nog niet voldoende werkten tegen de symptomen van je ziekte, of omdat je die middelen niet goed kon verdragen.

Wat is Enbrel? Wanneer wordt het voorgeschreven? Wat doet het tegen klachten en wat zijn de bijwerkingen van dit geneesmiddel?

Veel mensen hebben dergelijke vragen als ze aan een nieuwe behandeling beginnen. Vragen die hen vaak pas te binnen schieten na afloop van het doktersbezoek, of tijdens overleg met vrienden en familie.

Dit boekje is bedoeld om op zoveel mogelijk vragen over Enbrel een antwoord te geven. Mochten er na het lezen van dit boekje nog vragen overblijven, kijk dan ook eens op onze website: www.pfizer.nl/enbrel voor meer informatie, of bespreek je vraag met je behandelend specialist of verpleegkundige.

Enbrel kan worden voorgeschreven bij reumatoïde artritis, de ziekte van Bechterew, niet-radiografische axiale spondyloartritis, artritis psoriatica en plaque psoriasis.

Voor volwassenen én kinderen

Reuma en psoriasis komen voor bij zowel volwassenen als kinderen. Hoewel er veel overeenkomsten zijn in de behandeling voor beide groepen, zijn er ook verschillen. Reden waarom we de informatie voor de twee leeftijdscategorieën hebben gescheiden. Dit boekje is voor volwassenen.

Een auto-immuunziekte – wat is dat precies?

Een auto-immuunziekte is een aandoening waarbij je afweersysteem (immuunsysteem) bepaalde lichaamseigen stoffen als lichaamsvreemd beschouwt.

Het afweersysteem is een ingewikkeld netwerk van cellen dat normaal gesproken het lichaam beschermt tegen binnendringende bacteriën, virussen en andere organismen die infecties kunnen veroorzaken. Als het ook de eigen weefsels en/of organen aanvalt, spreekt men van een auto-immuunziekte. Er zijn verschillende soorten auto-immuunziekten, en alle brengen het lichaam schade toe.

Over auto-immuunziekten is nog heel veel onbekend. Wel is bekend dat ons erfelijk materiaal (genen) er een rol in speelt, in combinatie met invloeden van buitenaf. Afwijkingen in één of meer genen maken iemand vatbaar voor deze ziekten. Vatbaarheid betekent nog niet dat de ziekte zich ook altijd ontwikkelt.

Hoe wordt de diagnose gesteld?

De arts stelt een diagnose op grond van de verschijnselen, lichamelijk onderzoek en speciaal laboratoriumonderzoek. Soms is de diagnose moeilijk te stellen, want de verschijnselen van auto-immuunziekten kunnen vrij algemeen zijn. Zo heeft iemand met reumatoïde artritis in het begin vaak alleen last van moeheid en vage gewrichtspijn; zulke verschijnselen hoeven helemaal niet op een auto-immuunziekte te wijzen. Om de juiste diagnose te stellen, moet de arts de patiënt regelmatig zien en steeds weer gerichte testen laten doen.

Soms kan een auto-immuunziekte al worden vastgesteld voordat er veel schade is aangericht. De patiënt kan dan in een vroeg stadium medicijnen krijgen om gericht te proberen de aandoening onder controle te houden.

Welke soorten medicijnen zijn er?

Er zijn verschillende soorten medicijnen die worden voorgeschreven voor auto-immuunziekten. Geen van deze middelen bestrijdt echter alle symptomen, daarom wordt er vaak een combinatie van verschillende medicijnen voorgeschreven. De medicijnen kunnen in de volgende groepen worden verdeeld:

- **Pijnstillers** zorgen voor minder pijn
- **Ontstekingsremmende pijnstillers (NSAIDs)** verminderen de pijn en zorgen ook dat de ontsteking afneemt.
- **Corticosteroïden** (bijnierschors hormonen) onderdrukken de ontsteking, waardoor de pijn vermindert en er minder zwelling optreedt in de gewrichten. Corticosteroïden zijn er in pilvorm en als zalf, maar ze kunnen ook plaatselijk door middel van een injectie worden toegediend.
- **Langwerkende antireumatische geneesmiddelen (DMARD's)** hebben tot doel de chronische ontstekingsreactie af te remmen. Deze groep medicijnen vermindert de activiteit van de ziekte, zodat de schade beperkt kan worden. Het duurt over het algemeen enkele weken tot maanden voordat deze middelen werken.
- **Biologicals** zijn geneesmiddelen voor bepaalde auto-immuunziekten. Enbrel is zo'n biological. Met Enbrel is wereldwijd heel veel ervaring opgedaan bij de behandeling van auto-immuunziekten.
- Targeted synthetic DMARD, zoals een JAKremmer. Deze nieuwe groep medicijnen remt binnen in de cel een signaalroute die verantwoordelijk is voor de ontsteking.

Voor huidklachten worden ook crèmes, zalven, lotions en shampoos en lichttherapie ingezet

REUMATOÏDE ARTRITIS (RA)

WAT IS DAT PRECIES?

Reumatoïde artritis is een chronische ontsteking van de gewrichten. Het eigen afweersysteem, dat je normaal beschermt tegen ziektes, keert zich tegen het eigen lichaam en tast de gewrichten aan. Dit veroorzaakt zwelling, bewegingsbeperking en pijn.

Wat kan reumatoïde artritis veroorzaken?

In het lichaam zijn allerlei stoffen aan het werk om de functies van het lichaam te regelen. Het kan echter voorkomen dat de natuurlijke balans wordt verstoord, bijvoorbeeld door een verstoord afweermechanisme, als gevolg van stress of vanwege een erfelijke aanleg. Daardoor kan een overschot of tekort van zo'n stof in het lichaam ontstaan. Zo kunnen stoffen die eerst nuttig waren, ineens schadelijk worden voor het lichaam.

Bij reumatoïde artritis is er onder andere een verhoogde hoeveelheid van de stof Tumor Necrose Factor (TNF) in de gewrichten aanwezig. TNF speelt een rol bij de instandhouding van ontstekingen. Normaal gesproken wordt een teveel aan TNF ondervangen door zogenaamde TNF-receptoren. Wanneer er te veel TNF in het lichaam aanwezig is, omdat de natuurlijke balans is verstoord, is het lichaam niet in staat TNF voldoende af te vangen. Hierdoor kunnen chronische ontstekingen in de gewrichten ontstaan, wat bij reumatoïde artritis het geval is.

Hoe wordt reumatoïde artritis behandeld?

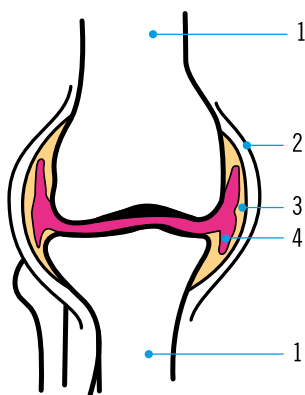
Reumatoïde artritis kan (nog) niet worden genezen. Er zijn verschillende soorten medicijnen die worden voorgeschreven bij auto-immuunziekten. Geen van deze middelen bestrijdt echter alle symptomen en daarom wordt er vaak een combinatie van verschillende medicijnen voorgeschreven. De medicijnen kunnen worden verdeeld in pijnstillers, ontstekingsremmende pijnstillers (NSAIDs), corticosteroïden, langwerkende antireumatische geneesmiddelen (DMARD's), biologicals, en JAKremmers.

Biologicals zijn een type geneesmiddel voor een auto-immuunziekte als reumatoïde artritis. Enbrel is zo'n biological, waarmee wereldwijd veel ervaring is opgedaan bij de behandeling van reumatoïde artritis.

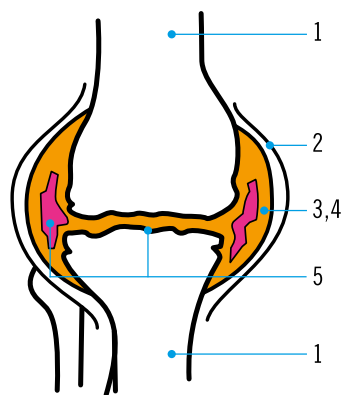
DE ZIEKTE VAN BECHTEREW

Gezond kniegewricht

- 1 Bot
- 2 Gewrichtskapsel
- 3 Slijmvlieslaag (maakt gewrichtsvocht aan; smeermiddel)
- 4 Kraakbeen (vangt schokken op; maakt soepele beweging mogelijk)

Ontstoken kniegewricht

- 1 Bot
- 2 Gewrichtskapsel
- 3 Slijmvlieslaag verdikt (maakt meer gewrichtsvocht aan)
- 4 Gewricht wordt pijnlijk, warm, dik en stijf
- 5 Kraakbeen en bot kunnen beschadigd raken

WAT IS DAT PRECIES?

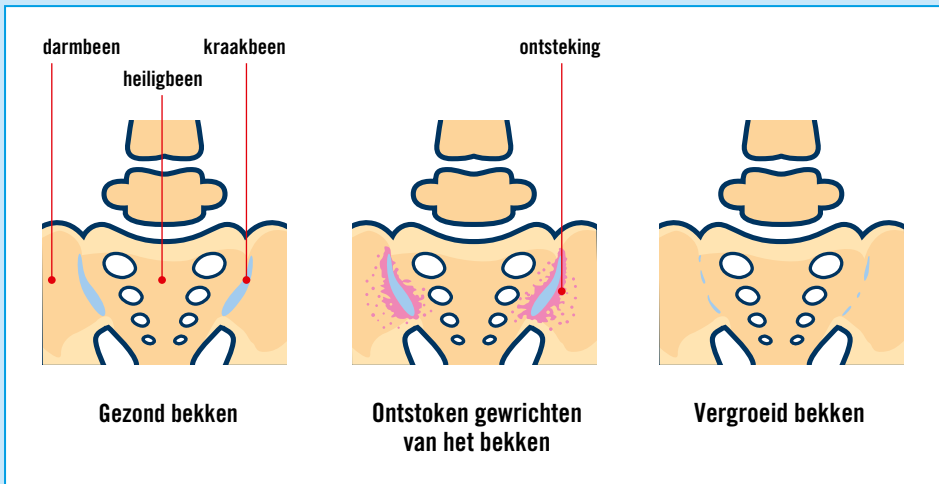
De ziekte van Bechterew (spondylitis ankylopoëtica) is een chronische ontsteking van de gewrichten, voornamelijk in het onderste deel van de wervelkolom. Het eigen afweersysteem, dat je normaal beschermt tegen ziektes, keert zich tegen het eigen lichaam en tast de gewrichten aan. Dit veroorzaakt zwelling, bewegingsbeperking en pijn. De ontstekingen kunnen onder andere leiden tot verbening en verstijving van de wervelkolom.

Wat kan de ziekte van Bechterew veroorzaken?

In het lichaam zijn allerlei stoffen aan het werk om de functies van het lichaam te regelen. Het kan echter voorkomen dat de natuurlijke balans wordt verstoord, bijvoorbeeld door een verstoord afweermecanisme, als gevolg van stress of vanwege een erfelijke aanleg. Daardoor kan een overschot of tekort van zo'n stof in het lichaam ontstaan. Zo kunnen stoffen die eerst nuttig waren, ineens schadelijk worden voor het lichaam.

Bij de ziekte van Bechterew is er onder andere een verhoogde hoeveelheid van de stof Tumor Necrose Factor (TNF) in de gewrichten aanwezig. TNF speelt een rol bij de instandhouding van ontstekingen. Normaal gesproken wordt een teveel aan TNF ondervangen door zogenaamde TNF-receptoren. Wanneer er te veel TNF in het lichaam aanwezig is, omdat de natuurlijke balans is verstoord, is het lichaam niet in staat TNF voldoende af te vangen. Hierdoor kunnen chronische ontstekingen in de gewrichten ontstaan, zoals bij de ziekte van Bechterew.

Hoe wordt de ziekte van Bechterew behandeld?

De ziekte van Bechterew kan (nog) niet worden genezen. Er bestaan wel veel verschillende geneesmiddelen en therapieën om de klachten te behandelen, zoals pijnstillers, corticosteroïden, langwerkende antireumatische geneesmiddelen (DMARD's) en biologicals.

'Biologicals' zijn een type geneesmiddel voor een auto-immuunziekte als de ziekte van Bechterew. Enbrel is zo'n biological, waarmee wereldwijd veel ervaring is opgedaan bij de behandeling van de ziekte van Bechterew.

NIET-RADIOGRAFISCHE AXIALE SPONDYLOARTRITIS

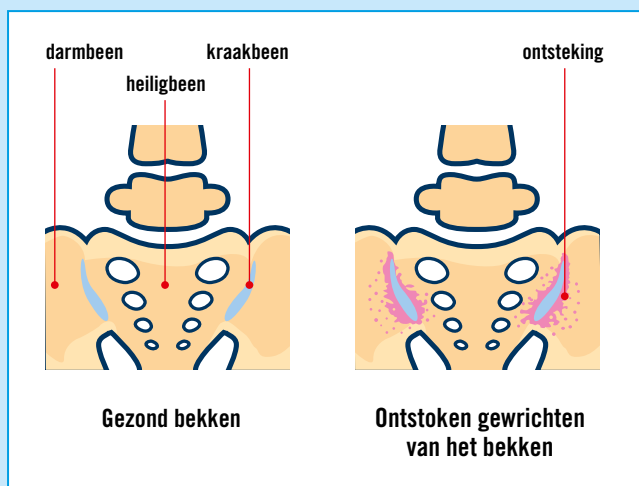
WAT IS DAT PRECIES?

Niet-radiografische axiale spondyloartritis (nr-AxSpA) is een chronische ontstekingsziekte, waarbij met name het onderste deel van de wervelkolom is ontstoken, vergelijkbaar met de ziekte van Bechterew (spondylitis ankylopoëtica). De ontsteking kan zwelling, bewegingsbeperking en pijn veroorzaken, waarin de ziekte van Bechterew en nr-AxSpa nauwelijks van elkaar verschillen. Echter, in tegenstelling tot de ziekte van Bechterew, zijn er bij nr-AxSpA nog geen radiografisch aantoonbare tekenen van verbening van de wervelkolom en bekkengewrichten.

Wat kan niet-radiografische axiale spondyloartritis veroorzaken?

In het lichaam zijn allerlei stoffen aan het werk om de functies van het lichaam te regelen. Het kan echter voorkomen dat de natuurlijke balans wordt verstoord, bijvoorbeeld door een verstoord afweermecanisme, als gevolg van stress of vanwege een erfelijke aanleg. Daardoor kan een overschot of tekort van zo'n stof in het lichaam ontstaan. Zo kunnen stoffen die eerst nuttig waren, ineens schadelijk worden voor het lichaam.

Bij nr-AxSpA is er onder andere een verhoogde hoeveelheid van de stof Tumor Necrose Factor (TNF) in de gewrichten aanwezig. TNF speelt een rol bij de instandhouding van ontstekingen. Normaal gesproken wordt een teveel aan TNF ondervangen door zogenaamde TNF-receptoren. Wanneer er te veel TNF in het lichaam aanwezig is, omdat de natuurlijke balans is verstoord, is het lichaam niet in staat TNF voldoende af te vangen. Hierdoor kunnen chronische ontstekingen in de gewrichten ontstaan, zoals bij nr-AxSpA.

Hoe wordt niet-radiografische axiale spondyloartritis behandeld?

Nr-AxSpa kan (nog) niet worden genezen. Er bestaan wel veel verschillende geneesmiddelen en therapieën om de klachten te behandelen, zoals pijnstillers, corticosteroïden, langwerkende antireumatische geneesmiddelen (DMARD's) en biologicals.

'Biologicals' zijn een type geneesmiddelen voor een auto-immuunziekte als nr-AxSpa. Enbrel is zo'n biological, waarmee wereldwijd veel ervaring is opgedaan bij de behandeling van nr-AxSpa.

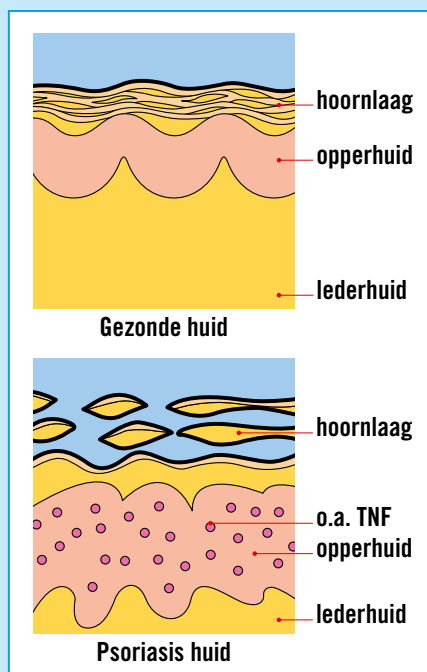
ARTRITIS PSORIATICA

WAT IS DAT PRECIES?

Artritis psoriatica is een chronische ontsteking van de gewrichten en de huid. Het eigen afweersysteem, dat je normaal beschermt tegen ziektes, keert zich tegen het eigen lichaam en tast de gewrichten aan. Hierdoor kunnen gewrichtsklachten en huidontstekingen ontstaan. Dit veroorzaakt zwelling, bewegingsbeperking, pijn aan sommige gewrichten en rode plaques aan het huidoppervlak die kunnen schilferen en jeuken. Vaak zijn ook de nagels ontstoken.

Wat kan artritis psoriatica veroorzaken?

In het lichaam zijn allerlei stoffen aan het werk om de functies van het lichaam te regelen. Het kan echter voorkomen dat de natuurlijke balans wordt verstoord, bijvoorbeeld door een verstoord afweermecanisme, als gevolg van stress of vanwege een erfelijke aanleg. Daardoor kan een overschot of tekort van zo'n stof in het lichaam ontstaan. Zo kunnen stoffen die eerst nuttig waren, ineens schadelijk worden voor het lichaam.

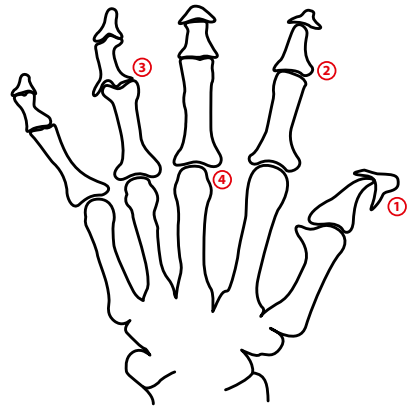
Bij artritis psoriatica is er onder andere een verhoogde hoeveelheid van de stof Tumor Necrose Factor (TNF) in de gewrichten én de huid aanwezig. TNF speelt een rol bij de instandhouding van ontstekingen. Normaal gesproken wordt een teveel aan TNF ondervangen door zogenaamde

TNF-receptoren. Wanneer er te veel TNF in het lichaam aanwezig is, omdat de natuurlijke balans is verstoord, is het lichaam niet in staat TNF voldoende af te vangen. Hierdoor kunnen chronische ontstekingen in gewrichten en de huid ontstaan, zoals bij artritis psoriatica.

Hoe wordt artritis psoriatica behandeld?

Artritis psoriatica kan (nog) niet worden genezen. Er bestaan wel veel verschillende geneesmiddelen en therapieën om de klachten te behandelen, zoals pijnstillers, corticosteroiden, langwerkende antireumatische geneesmiddelen (DMARD's), biologicals en JAKremmers. Voor de huidklachten worden ook crèmes, zalven, lotions en shampoos en lichttherapie ingezet.

'Biologicals' zijn een type geneesmiddel voor een auto-immuunziekte als artritis psoriatica. Enbrel is zo'n biological, waarmee wereldwijd veel ervaring is opgedaan bij de behandeling van artritis psoriatica.

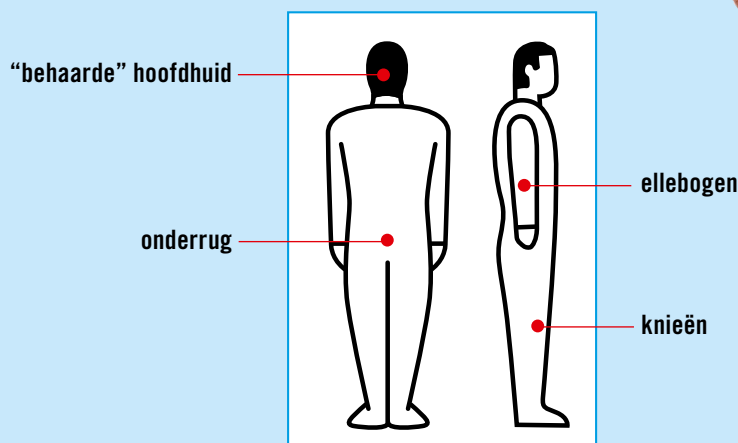
- 1 Pencil-in-cup fenomeen: Door botafbraak is de kop vervormd waardoor die niet goed meer aansluit in de kom
- 2 Gewrichtsspleetvernauwing (kraakbeen verdwenen)
- 3 Abnormale botvorming
- 4 Onaangetast gewricht

PLAQUE PSORIASIS

WAT IS DAT PRECIES?

Plaque psoriasis is een chronische ontsteking in de opperhuid net onder de oppervlakte van de huid. Het eigen afweersysteem, dat je normaal beschermt tegen ziektes, keert zich tegen het eigen lichaam, waardoor er een huidontsteking ontstaat. Deze huidontsteking verstoort de vervanging van cellen in de bovenste laag van de huid. De cellen van de huid gaan hierdoor te snel delen. Dit veroorzaakt dikke rode plekken aan het huidoppervlak, die kunnen schilferen en jeuken.

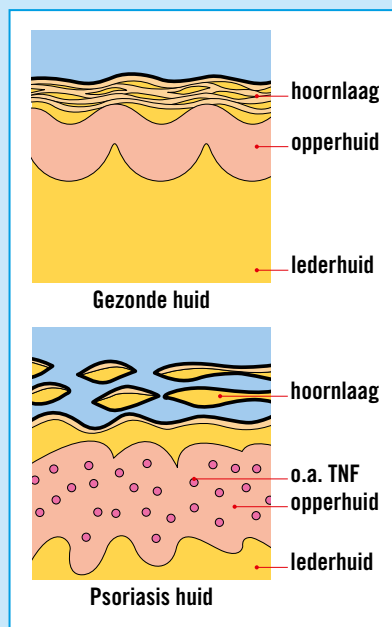
Waar komt plaque psoriasis het meest voor?

Wat kan plaque psoriasis veroorzaken?

In het lichaam zijn allerlei stoffen aan het werk om de functies van het lichaam te regelen. Het kan echter voorkomen dat de natuurlijke balans wordt verstoord, bijvoorbeeld door een verstoord afweermecanisme, als gevolg van stress of vanwege een erfelijke aanleg. Daardoor kan een overschot of tekort van zo'n stof in het lichaam ontstaan. Zo kunnen stoffen die eerst nuttig waren, ineens schadelijk worden voor het lichaam.

Bij plaque psoriasis is er onder andere een verhoogde hoeveelheid van de stof Tumor Necrose Factor (TNF) in de huid aanwezig. TNF speelt een rol bij de instandhouding van ontstekingen. Normaal gesproken wordt een teveel aan TNF ondervangen door zogenaamde TNF-receptoren. Wanneer er te veel TNF in het lichaam aanwezig is, omdat de natuurlijke balans is verstoord, is het lichaam niet in staat TNF voldoende af te vangen. Hierdoor kunnen chronische ontstekingen in de huid ontstaan, zoals bij plaque psoriasis.

Hoe wordt plaque psoriasis behandeld?

Plaque psoriasis kan (nog) niet worden genezen. Er bestaan echter wel veel verschillende geneesmiddelen en therapieën om de klachten te behandelen. Zo zijn er onder meer crèmes, zalven, lotions en shampoos, retinoiden, lichttherapie (PUVA of UVB), methotrexaat, en ciclosporine en biologicals.

Biologicals' zijn een type geneesmiddel voor een auto-immuunziekte als plaque psoriasis. Enbrel is zo'n biological, waarmee wereldwijd veel ervaring is opgedaan bij de behandeling van plaque psoriasis.

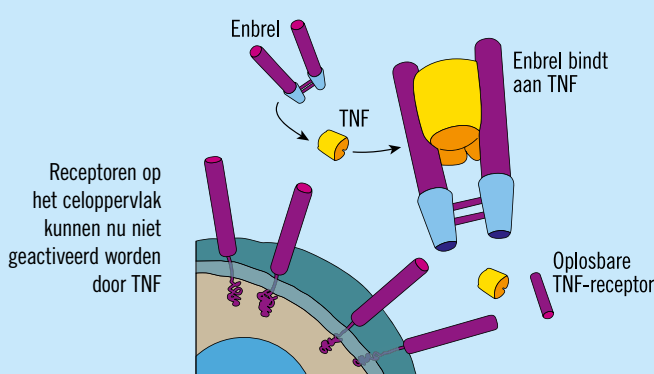
WAT *DOET ENBREL?*

Bij reuma of psoriasis maakt je lichaam véél teveel aan van een stofje dat Tumor Necrose Factor (TNF) heet. Enbrel is een medicijn dat bestaat uit lichaamseigen stoffen die het teveel aan TNF ondervangen. Zo herstelt Enbrel de balans in het afweersysteem van je lichaam. Bij reuma kan Enbrel ervoor zorgen dat de pijn, de stijfheid en de vermoeidheid afnemen en dat schade aan de gewrichten wordt beperkt of voorkomen. Bij psoriasis kan Enbrel zorgen dat de huidklachten afnemen.

Wanneer werkt het?

Sommige gebruikers merken al na een paar injecties met Enbrel dat ze minder last hebben van pijn, stijfheid in hun gewrichten en vermoeidheid. De huidklachten worden minder zichtbaar of zijn na verloop van tijd soms helemaal weg. Deze mensen kunnen weer dingen doen die eerder niet meer lukten. Vaak wordt binnen drie maanden nadat je met Enbrel bent begonnen, het maximale effect bereikt. Soms kan het iets langer duren; dat verschilt per persoon. Uit onderzoek is gebleken dat het soms tot zes maanden kan duren voordat Enbrel zijn werk volledig doet. Het komt helaas soms voor dat Enbrel niet goed aanslaat.

De klachten nemen niet voldoende af, of er treden bijwerkingen op. In dat geval zal je behandelend arts bepalen wat de volgende stap in de behandeling is.

Veel ervaring met Enbrel

Enbrel werd voor het eerst in 1992 door een reumapatiënt gebruikt. En sindsdien zijn er wereldwijd ruim een miljoen mensen met Enbrel behandeld. Enbrel wordt niet alleen bij verschillende vormen van reuma voorgeschreven

(reumatoïde artritis, de ziekte van Bechterew, niet-radiografische axiale spondyloartritis, artritis psoriatica), maar ook bij de behandeling van plaque psoriasis. Dit zijn allemaal ontstekingsziekten. Veel mensen gebruiken Enbrel al jaren. Hoewel er veel ervaring met Enbrel is opgedaan, is het nooit helemaal zeker of alles over de veiligheid bekend is.

Aan wie wordt Enbrel voorgeschreven?

Enbrel wordt bij volwassenen gebruikt bij de behandeling van:

- actieve reumatoïde artritis
- actieve artritis psoriatica
- de ziekte van Bechterew (actieve spondylitis ankylopoëtica)
- niet-radiografische axiale spondyloartritis
- matige tot ernstige plaque psoriasis

Enbrel kan pas worden ingezet en vergoed als het effect van langwerkende ontstekingsremmers (zoals de NSAIDs en DMARDs) onvoldoende is gebleken, of als blijkt dat een patiënt ongevoelig of allergisch is voor deze geneesmiddelen.

Wat zit er in een Enbrel verpakking?

Er zijn vijf verschillende soorten Enbrel-verpakkingen: vier voor volwassenen en één voor kinderen.

Enbrel 50 mg MYCLIC pen en 25 mg MYCLIC pen

Een verpakking met vier Enbrel MYCLIC-pennen. Deze zijn kant-en-klaar voor gebruik.

Enbrel 50 mg Voorgevulde Spuit en 25 mg Voorgevulde Spuit

Een verpakking met vier Voorgevulde Spuiten Enbrel. Deze spuiten zijn kant-en-klaar voor gebruik en bevatten ofwel 50 mg Enbrel ofwel 25 mg Enbrel.

Enbrel 25 mg Poeder voor injectie

Een verpakking met vier flacons poeder voor injectie van Enbrel 25 mg. Deze spuiten moeten voor gebruik nog worden klaargemaakt.

Enbrel 10 mg Kinderverpakking

Een verpakking met vier flacons poeder voor injectie van Enbrel 10 mg. Deze spuiten moeten voor gebruik nog worden klaargemaakt.

Je ontvangt de verpakking en dosering die op je recept vermeld staan.

Hoe moet je Enbrel bewaren?

Bewaar Enbrel buiten het zicht en het bereik van kinderen. Bewaar Enbrel tussen de 2°C en 8°C (in de koelkast). Je mag Enbrel niet invriezen. Let erop dat je de verpakking van Enbrel niet tegen de achterwand van de koelkast aanlegt in verband met bevroeringsgevaar.

Voor transport kun je gebruik maken van het koeltasje voor Enbrel met koelelement. Deze koeltasjes kun je gratis bestellen. Voor meer informatie verwijzen we je naar pagina 43.

Hoe lang is Enbrel houdbaar?

Je kunt Enbrel gebruiken tot de uiterste gebruiksdatum (EXP) die op de verpakking staat. Voorwaarde is wel dat je Enbrel volgens de voorschriften bewaart (bij 2 - 8°C).

Bovendien geldt:

- **Voor Enbrel MYCLIC-pen of de Voorgevulde Spuit:** Nadat je de Enbrel MYCLIC-pen of de Voorgevulde Spuit uit de koelkast hebt gehaald, moet je deze op kamertemperatuur laten komen (15 - 30 minuten). Daarna kun je het middel gebruiken. Als Enbrel eenmaal uit de koelkast is gehaald, mag het tot vier weken worden bewaard bij kamertemperatuur, namelijk tot 25°C. Let erop dat de verpakking niet in de zon ligt of bij de verwarming. Enbrel verliest mogelijk zijn werkzame stof wanneer het bevroren is geweest of wanneer het in de zon heeft gelegen. Als de pen of voorgevulde spuit eenmaal op kamertemperatuur is gekomen, mag deze niet opnieuw in de koelkast worden gekoeld.
- **Voor het Enbrel-poeder voor injectie:** Nadat de Enbrel-oplossing is gemaakt, moet deze zo snel mogelijk worden gebruikt (in ieder geval binnen zes uur en alleen indien in de koelkast bewaard bij een temperatuur van 2 - 8°C). Gooi alle Enbrel-oplossing weg die niet binnen zes uur na aanmaken is gebruikt.

Hoe vaak moet Enbrel worden toegediend?

Enbrel kan een- of tweemaal per week onderhuids worden geïnjecteerd, afhankelijk van wat de behandelend arts heeft voorgeschreven. Je kunt hiervoor het beste het volgende toedieningsschema volgen:

Prikschema voor Enbrel 50 mg 1x per week

Kies een vaste dag in de week voor de toediening, bijvoorbeeld de maandag. De volgende injectie dien je dan een week later weer op maandag toe.

Prikschema voor Enbrel 25 mg of 50 mg 2x per week

1e injectie	dan 2e injectie op
maandag	donderdag / vrijdag
dinsdag	vrijdag / zaterdag
woensdag	zaterdag / zondag
donderdag	zondag / maandag
vrijdag	maandag / dinsdag
zaterdag	dinsdag / woensdag
zondag	woensdag / donderdag

Door wie wordt Enbrel toegediend?

Je kunt Enbrel zelf toedienen nadat je hiervoor een instructie hebt ontvangen, of laten toedienen door een arts, verpleegkundige, consulent of iemand anders, bijvoorbeeld je partner of een ander familielid.

Als iemand anders dan je arts, verpleegkundige of consulent de injectie toedient, moet deze persoon eerst zelf een instructie over het injecteren krijgen. Neem daarvoor contact op met je verpleegkundige of consulent.

Het kan voorkomen dat het injecteren pijnlijk is. Je kunt daar een aantal dingen aan doen:

- De injectieplaats enkele minuten koelen met een ijspakking vóór en na de injectie.
- Let er ook op dat de huid droog is vóór je gaat injecteren: wanneer deze nog nat is door de alcohol, kan het extra prikken.
- Als je de Enbrel MYCLIC-pen of de Enbrel Voorgevulde Spuit gebruikt, is het ook van belang dat je de spuit tijdig uit de koeling haalt, zodat de vloeistof niet te koud is bij het injecteren.

Voor meer informatie over de toediening van Enbrel: zie de toedieningsinstructies op pagina 25 en verder.

Wat moet je doen als je een dosis niet hebt toegediend?

Als je een dosis bent vergeten, dien je deze te injecteren zodra je daaraan denkt. Tenzij de volgende dosis de volgende dag gegeven moet worden, want dan dien je de vergeten dosis over te slaan. Daarna injecteer je het geneesmiddel weer op de gebruikelijke dagen. Als je er niet aan denkt tot de dag dat de volgende injectie moet worden toegediend, neem dan geen dubbele dosis (twee doses op dezelfde dag) om zo een vergeten dosis in te halen.

Mag je Enbrel blijven gebruiken bij operaties?

Als je binnenkort een operatie ondergaat, dien je te overleggen met je arts. Bij uitgebreide operaties wordt het gebruik van Enbrel vaak twee tot drie weken vóór de operatie gestopt. Als de operatie voorbij is en je operatiewond is genezen, kun je over het algemeen weer met Enbrel beginnen. De behandelend arts kan je hierover verder adviseren.

Moet je speciale testen of laboratoriumcontroles ondergaan als je Enbrel gebruikt?

Voorafgaand aan het gebruik van Enbrel zal een aantal testen bij je worden gedaan, zoals een test op tuberculose. Je arts zal je hier uitgebreid over inlichten. Ook tijdens het gebruik van Enbrel kunnen soms enkele (bloed)testen worden gedaan.

Mag je zwanger worden als je Enbrel gebruikt?

Overleg eerst met je behandelend arts als je zwanger wilt worden. Enbrel mag alleen tijdens de zwangerschap worden gebruikt als dit echt noodzakelijk is. Vrouwen in de vruchtbare leeftijd dienen het gebruik van geschikte anticonceptie te overwegen om zwangerschap te voorkomen tijdens behandeling met Enbrel en gedurende drie weken na het stoppen van de behandeling. Enbrel dient alleen te worden gebruikt tijdens de zwangerschap als dit echt noodzakelijk is.

Welk anticonceptiemiddel is geschikt als je Enbrel gebruikt?

Elk anticonceptiemiddel dat als effectief wordt beschouwd, zoals orale anticonceptiva (de pil), een spiraaltje of een condoom met zaaddodende pasta, is geschikt. Je behandelend arts heeft mogelijk specifieke richtlijnen en kan je hierover verder adviseren.

Mag je borstvoeding geven als je Enbrel gebruikt?

Het is niet bekend of Enbrel in de moedermelk over gaat. Daarom mag je geen borstvoeding geven. Het ziekenhuis heeft mogelijk specifieke richtlijnen en kan je hierover verder adviseren.

Mag je andere geneesmiddelen gebruiken samen met Enbrel?

Het wordt afgeraden Enbrel te gebruiken in combinatie met Kineret (anakinra), Orencia (abatacept) en levende vaccins. Daarnaast moet je altijd eerst met je arts of apotheker overleggen voordat je een ander geneesmiddel gaat gebruiken terwijl je al Enbrel gebruikt, ook als het geneesmiddelen betreft waarvoor geen recept noodzakelijk is.

Mag je worden gevaccineerd als je Enbrel gebruikt?

Er zijn slechts beperkt gegevens bekend over de effecten van vaccinaties bij patiënten die Enbrel kregen. Als je Enbrel gebruikt, mag je niet worden ingeënt met een levend vaccin.

Overleg voorafgaande aan een vaccinatie altijd met een arts.

Hoe wordt Enbrel aan je geleverd?

De apotheek van het ziekenhuis waaraan je reumatoloog verbonden is, levert Enbrel aan. Vraag je behandelend arts op welke wijze de levering precies is geregeld.

HOE WORDT

ENBREL TOEGEDIEND?

Enbrel kan op verschillende manieren worden toegediend: met de Enbrel MYCLIC-pen, met de Enbrel Voorgevulde Spuit en met de Enbrel-injectiespuit met poeder. Elke injectievariant heeft zijn eigen gebruiksaanwijzing, maar een aantal zaken (bijvoorbeeld: koel bewaren, hygiëne, kiezen injectieplaats) is voor alle vormen identiek. Hierna volgt een overzicht van de verschillende gebruiksaanwijzingen.

HOE WERKT TOEDIENING MET DE

ENBREL MYCLIC PEN?

Deze handleiding laat zien hoe het injecteren met de MYCLIC pen al snel een eenvoudig en vast onderdeel van je leven kan worden. Zorg ervoor dat je alle aanwijzingen hebt gelezen voordat je begint.

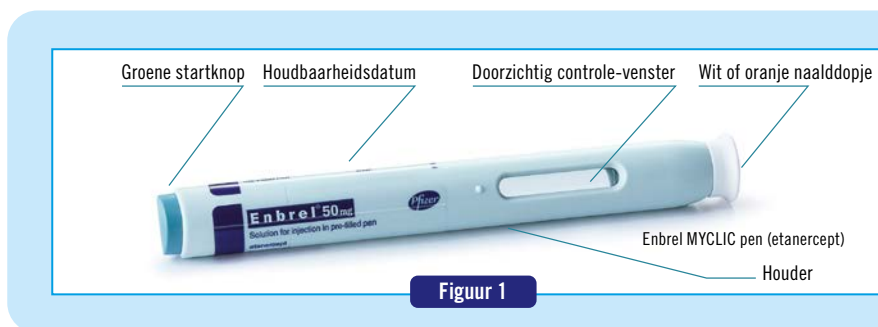
Er zijn twee verschillende verpakkingen van de Enbrel MYCLIC pen:

- een verpakking met vier pennen van Enbrel 50 mg met een wit naalddopje
- een verpakking met vier pennen van Enbrel 25 mg met een oranje naalddopje.

Je ontvangt het type verpakking dat op je recept vermeld staat.

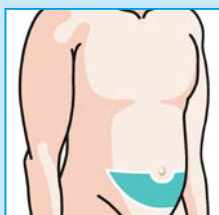
Hoe bereid je een injectie voor?

1. Kies een schoon, goed verlicht en plat werkoppervlak.
2. Leg alle onderdelen die je nodig hebt voor de injectie op het gekozen oppervlak:
 - a. Eén MYCLIC pen.
 - b. Eén alcoholdoekje (haal deze uit de kartonnen doos met pennen die je in de koelkast bewaart). Pas op: schud de pen niet.
 - c. Eén watje of gaasje.
3. Controleer eerst de houdbaarheidsdatum op de MYCLIC pen (zie figuur 1).

4. Controleer vervolgens de oplossing in de pen via het controlevenster. De oplossing moet helder of licht melkachtig, kleurloos tot lichtgeel of lichtbruin zijn en kan kleine witte of bijna doorzichtige eiwitdeeltjes bevatten. Dit is normaal voor Enbrel. Gebruik de oplossing niet als hij verkleurd of troebel is, of als hij andere deeltjes bevat dan hierboven beschreven staat. Pas op: schud de pen niet. Neem bij twijfel contact op met de apotheker.

5. Het is belangrijk 15 tot 30 minuten te wachten zodat de Enbrel-oplossing in de MYCLIC pen op kamertemperatuur kan komen. Verwarm Enbrel niet op een andere manier, dus bijvoorbeeld niet in een magnetron of in warm water. Houd de MYCLIC pennen altijd buiten het zicht en bereik van kinderen.

Figuur 2

Hoe kies je een injectieplaats?

1. De aanbevolen injectieplaats is het midden van de voorkant van de dijen. Als je dat liever wilt, kun je ook kiezen voor de buik, maar zorg dan dat je een plaats kiest die ten minste **5 cm van de navel** verwijderd is. Als iemand anders de injectie bij je toedient, kan ook de buitenkant van de bovenarmen worden gebruikt.
2. Iedere nieuwe injectie moet op ten minste 3 cm afstand van de vorige injectieplaats worden toegediend (het helpt als je noteert wanneer en waar je vorige keer hebt geïnjecteerd).
3. Injecteer niet in huid die gevoelig of hard is of waar je een blauwe plek hebt en vermijd gebieden met littekens of striae.
4. Als je psoriasis hebt, injecteer dan niet rechtstreeks in verheven, verdikte, rode of schilferige huid ('psoriasisplekken').

Hoe moet je de Enbrel-oplossing injecteren?

1. Als de oplossing in de pen na 15 tot 30 minuten op kamertemperatuur is gekomen, was je je handen met water en zeep.
2. Reinig de injectieplaats met het alcoholdoekje door een ronddraaiende beweging te maken. Laat de plaats drogen en raak deze niet meer aan voordat je gaat injecteren.
3. Pak de MYCLIC pen en verwijder het witte of oranje naalddopje door het er recht af te trekken (zie figuur 3). Om schade aan de naald in de pen te voorkomen, mag je het witte of oranje naalddopje niet buigen. Plaats het naalddopje, nadat dit is verwijderd, niet opnieuw op de pen.
4. Je ziet nu een paarse beschermhuls voor de naald iets uitsteken aan het uiteinde van de MYCLIC pen. De naald zal beschermd blijven totdat de pen wordt geactiveerd. Gebruik de pen niet meer als deze is gevallen terwijl het witte naalddopje er niet op zat.

5. Licht knippen in de huid rondom de injectieplaats tussen de duim en wijsvinger van je vrije hand kan het injecteren makkelijker en comfortabeler maken.

Figuur 3

6. Houd de MYCLIC pen onder een loodrechte hoek (90°) op de injectieplek. Duw het open uiteinde van de pen hard tegen de huid, zodat de paarse beschermhuls van de naald volledig in de pen verdwijnt (zie figuur 4). Een licht indrukken van de huid zal daarbij te zien zijn.
7. De pen kan alleen worden geactiveerd als de paarse beschermhuls volledig in de pen is geduwd. Houd de pen stevig tegen de huid gedrukt.
8. Start nu de injectie door met je duim midden op de groene activatieknop boven op de pen te drukken. Je hoort dan een luide klik: het teken dat de injectie begint.
9. Als het niet lukt om de injectie op deze manier te starten, druk de pen dan steviger tegen je huid en druk opnieuw op de groene activatieknop.
10. Houd de pen stevig tegen je huid gedrukt totdat je een 2^e klik hoort (of tot 10 seconden na de 1e klik). Dan is de injectie klaar. Houd de pen lang genoeg tegen de huid gedrukt, zodat je zeker weet dat je de volledige dosis Enbrel toedient.

Figuur 4

Figuur 5

Figuur 6

Figuur 7

11. Nu kun je de pen van de huid nemen (zie figuur 7). Als je de pen optilt, zal de paarse beschermhuls automatisch over de naald schuiven.
12. Het controlevenster van de MYCLIC pen moet nu **volledig paars** zijn: hieraan kun je zien dat de dosis volledig is geïnjecteerd.
13. Als het venster niet volledig paars is, neem dan contact op met je verpleegkundige of apotheker voor overleg. Het kan namelijk zijn dat de pen de Enbrel-oplossing niet volledig heeft geïnjecteerd.
14. Probeer niet de pen opnieuw te gebruiken en gebruik ook geen andere pen zonder toestemming van je verpleegkundige of apotheker.
15. Als je wat bloed ziet op de injectieplaats, kun je het watje of gaasje gedurende 10 seconden op de injectieplaats drukken. Wrijf niet over de injectieplaats.

Wat doe je met een gebruikte Enbrel MYCLIC-pen?

1. **De pen is gemaakt voor eenmalig gebruik;** je mag de pen **nooit** opnieuw gebruiken.
2. Probeer nooit het naalddopje weer terug op de pen te doen.
3. Spoel medicijnen nooit door het toilet en gooi ze ook nooit bij het huishoudelijk afval.
4. Vraag je arts, verpleegkundige of apotheker wat je met medicijnen moet doen die je niet meer nodig hebt. Zo help je het milieu beschermen.

HOE WERKT TOEDIENING MET DE

ENBREL VOORGEVULDE SPUIT?

Deze handleiding laat zien hoe het injecteren met de Enbrel Voorgevulde Spuit al snel een eenvoudig en vast onderdeel van je leven kan worden. Zorg ervoor dat je alle aanwijzingen hebt gelezen voordat je begint.

Er zijn twee verschillende verpakkingen van de Enbrel Voorgevulde Spuit:

- een verpakking met vier spuiten van Enbrel **50 mg**
- een verpakking met vier spuiten van Enbrel **25 mg**

Je ontvangt het type verpakking dat op je recept vermeld staat.

Hoe bereidt je een injectie voor?

Zorg dat dit boekje binnen handbereik ligt, zodat je de instructies makkelijk kunt nalezen.

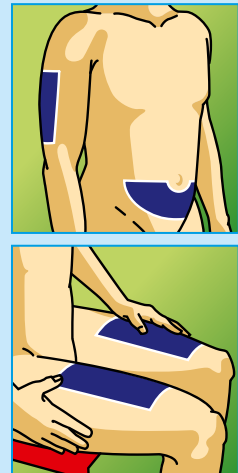
1. Kies een schoon, goed verlicht en plat werkoppervlak.
2. Elke verpakking Enbrel bevat twee plastic verpakkingen. Elke plastic verpakking bestaat uit twee dosisverpakkingen, die elk één Enbrel Voorgevulde Spuit bevatten.
3. Haal een plastic verpakking Enbrel Voorgevulde Spuit uit de koelkast en trek het afdekfolie aan één kant los.
4. Neem een injectiespuit en een alcoholdoekje eruit en leg deze klaar op het werkoppervlak.
5. Plaats de plastic verpakking terug in de koelkast als deze nog een 2e Enbrel Voorgevulde Spuit bevat.
6. Controleer de uiterste gebruiksdatum (EXP) op het etiket van de injectiespuit. Gebruik de spuit NIET als de houdbaarheidsdatum is verlopen.

7. Het is belangrijk om in ieder geval 15 tot 30 minuten te wachten tot de Enbrel-oplossing in de injectiespuit op kamertemperatuur is. Je mag de spuit echter op geen enkele manier verwarmen.
8. Laat de injectiespuit niet onbewaakt op het werkoppervlak liggen als er kinderen in de buurt zijn.
9. Leg de overige materialen klaar die je nodig hebt voor de injectie, zoals watten en eventueel een pleister.
10. Was je handen goed.
11. De oplossing in de injectiespuit moet helder en kleurloos zijn.
Is deze lichtgeel of bevat deze klontjes, vlokken of deeltjes dan **moet je een andere spuit gebruiken.**

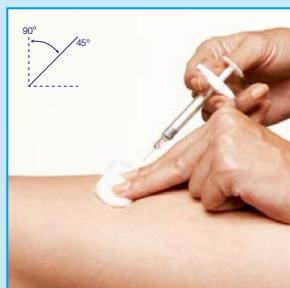
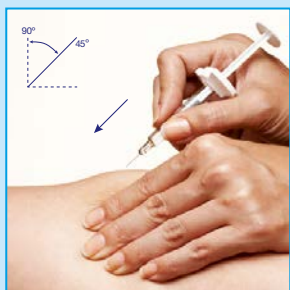

Hoe kies je een injectieplaats?

1. Kies een injectieplaats: de buik, voorkant dijbeen of buitenkant bovenarm. Wanneer je in de buik prikt, zorg er dan wel voor dat je een plaats kiest die tenminste **5 cm van de navel** verwijderd is. Injecteren in de buitenkant van de bovenarm wordt vaak gedaan als de injectie door een andere persoon wordt toegediend.
2. Elke nieuwe injectie moet op ten minste 3 cm van de eerdere injectieplaats worden toegediend. Injecteer niet in gebieden waar de huid gevoelig, rood of hard is of waar je een blauwe plek hebt.
3. Reinig de injectieplaats met een alcoholdoekje. Raak dit gebied niet meer aan voordat de injectie wordt gegeven.

Hoe injecteren met de Enbrel Voorgevulde Spuit?

1. Pak de Enbrel Voorgevulde Spuit op, houd de spuit met één hand vast en trek met de andere hand in één rechte beweging de huls van de naald. Je kunt als hulpmiddel een hulsverwijderaar gebruiken.
2. Bij het verwijderen van de huls kan aan het uiteinde van de naald soms een druppel vloeistof hangen. Dit is normaal. Raak de naald niet aan en zorg dat de naald niet in aanraking komt met een ander oppervlak. Let op dat je de zuiger niet aanraakt of er tegenaan stoot. Hierdoor kan de oplossing uit de naald lekken.
3. Neem de spuit in je ene hand en knijp met je andere hand het gereinigde deel van de huid voorzichtig samen tot een stevige huidplooi. Houd de injectiespuit onder een hoek van tenminste 45 graden tegen de huid. Duw de naald met een snelle, korte beweging door de huid. Je kunt de huidplooi nu loslaten.
4. Duw bij het injecteren de zuiger met je hand rustig omlaag om de oplossing toe te dienen.
5. Trek de naald met een rechte beweging uit de huid terug als de injectiespuit leeg is.
6. Houd eventueel gedurende 10 seconden een watje op de injectieplaats, maar wrijf er niet over.
7. Als de huid een beetje bloedt, kun je een pleister op de injectieplaats plakken.

Hoe ruim je gebruikte materialen op?

1. De Enbrel Voorgevulde Smit is bedoeld voor eenmalig gebruik. Probeer niet de dop weer op de naald te doen. Je mag naalden, spuiten en andere materialen nooit hergebruiken.
2. Knip de top van de naald af met de daarvoor bestemde naaldenknipper (Safe-clip™).
3. Overige materialen (smit, wattenbol, alcoholdoekje) gooi je gewoon in de afvalbak.

HOE WERKT TOEDIENING MET DE

ENBREL INJECTIESPUIT EN POEDER

In de volgende gevallen mag je de dosisverpakkingen niet gebruiken:

- als één van de onderdelen ontbreekt,
- als één van de onderdelen kapot is,
- als de houdbaarheidsdatum op het etiket van de flacon, de spuit of de naald verlopen is.

Leg in die gevallen de verpakking terug in de koelkast en neem een nieuwe verpakking. Meld aan de apotheek van wie je Enbrel hebt gekregen, wat er ontbreekt, kapot of voorbij de houdbaarheidsdatum is.

Hoe bereidt je de injectie voor?

1. Kies een schoon, goed verlicht en plat werkoppervlak.
2. Zorg dat dit boekje binnen handbereik ligt, zodat je de instructies makkelijk kunt nakijken.

3. Elke verpakkingendoos Enbrel bevat twee plastic verpakkingen. Elke plastic verpakking bevat twee dosisverpakkingen die elk bestaan uit één flacon Enbrel en materialen voor het injecteren van Enbrel.
4. Neem één van de plastic verpakkingen uit de koelkast en zet deze op het werkoppervlak.

Hoe maak je de injectie klaar?

Voordat je begint, moet je controleren of alle onderdelen in de plastic verpakking aanwezig zijn. Eén dosisverpakking bevat de volgende onderdelen:

- een flacon Enbrel met een roze plastic dop
- een spuit met een helder, kleurloos oplosmiddel (water voor injecties)
- een naald in een plastic huls
- een adapter voor op de flacon
- twee alcoholdoekjes in vierkante folieverpakkingen

Je ziet dat de plasticverpakking verzegeld is met papier dat in het midden geperforeerd is. Je opent één helft van de verpakking om de dosis Enbrel klaar te gaan maken.

Hoe maak je de oplossing klaar?

Omdat Enbrel een poeder is, moet het eerst in een oplosmiddel worden opgelost voordat het kan worden toegediend. Dit oplosmiddel bevindt zich in de Voorgevulde Spuit in de dosisverpakking. Leg de onderdelen van één dosisverpakking op het werkoppervlak.

1. Haal de roze plastic dop van de Enbrel-flacon. Het grijze stopje en de aluminium ring aan de bovenkant van de flacon mag je niet verwijderen (zie figuur 1).
2. Gebruik één van de twee alcoholdoekjes om het grijze stopje op de Enbrel-flacon te reinigen. Raak het stopje daarna niet meer met je handen aan.
3. Zet de flacon rechtop op je werkoppervlak.
4. Verwijder de papieren achterkant van de verpakking van de adapter voor de flacon (zie figuur 2).
5. Houd de flacon met één hand vast en duw met je andere hand de adapter, terwijl deze nog in de verpakking zit, stevig op de flacon, totdat je voelt dat de punt van de adapter door het stopje van de flacon gaat (zie figuur 3).

Figuur 1

Figuur 2

Figuur 3

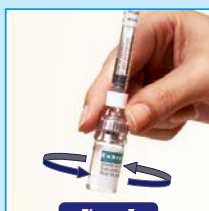
Figuur 4

Figuur 5

Figuur 6

Figuur 7

6. Verwijder de plastic verpakking van de adapter terwijl je de flacon met één hand vasthoudt (zie figuur 4).

7. Pak de spuit bij het glas vast (dit geldt ook voor vervolghandelingen waarbij je de spuit vastpakt). Verwijder het witte dopje van de spuit door de perforatie te breken. Dit doe je door het witte dopje vast te pakken en het naar boven en naar beneden te buigen totdat het afbreekt, waarbij de witte kraag om de spuit moet blijven zitten.

8. Bevestig de spuit aan de adapter van de flacon door de spuit in de opening te steken en vervolgens met de klok mee te draaien totdat hij volledig vastzit (zie figuur 5).

Hoe voeg je het oplosmiddel toe?

1. Terwijl je de flacon rechtop houdt, duw je de zuiger **zeer langzaam** omlaag totdat al het oplosmiddel in de flacon zit (zie figuur 6). Hierdoor beperk je de schuimvorming.

2. Als het oplosmiddel aan de flacon met Enbrel is toegevoegd, kan de zuiger vanzelf naar boven bewegen. Je hoeft je hierover geen zorgen te maken.

3. Draai de flacon, terwijl de spuit er nog steeds aan vastzit, voorzichtig enkele keren rond om het poeder op te lossen (zie figuur 7). De flacon **niet** schudden. Wacht tot alle poeder is opgelost (dit duurt gewoonlijk minder dan 10 minuten). De oplossing moet helder en kleurloos zijn en mag geen klontjes, vlokken of deeltjes bevatten. Een laagje wit schuim bovenop is normaal. Je mag Enbrel niet gebruiken als het nog niet volledig is opgelost.

Hoe krijg je de oplossing uit de flacon?

1. Met de spuit nog steeds vast aan de flacon, houd je de flacon ondersteboven op oogniveau. Duw de zuiger helemaal in de spuit.
2. Trek vervolgens de zuiger langzaam terug zodat de vloeistof in de spuit wordt gezogen (zie figuur 8). Voor volwassenen moet je alle oplossing in de spuit zuigen. Voor kinderen moet je alleen dat deel van de vloeistof gebruiken dat de arts van het kind heeft aangegeven.
3. Nadat je de Enbrel-oplossing uit de flacon hebt gezogen, kun je wat luchtbelletjes in de spuit hebben. Door één à twee tikken tegen het omhooggerichte spuitje te geven, gaan die omhoog en kunnen ze terug in de flacon gespoten worden. Als je je vergist en ook wat Enbrel terugspuit, kun je die weer uit de nog steeds aangesloten flacon optrekken.
4. Draai de spuit los van de adapter door de spuit tegen de klok in te draaien (zie figuur 9). Je kunt de flacon bij de adapter vasthouden.
5. Leg de gevulde spuit op het werkoppervlak. Let erop dat je de zuiger niet naar beneden duwt. Na het voltooien van deze stappen kan een beetje vloeistof (één à twee druppels) in de flacon achterblijven. Dit is normaal.

Figuur 8

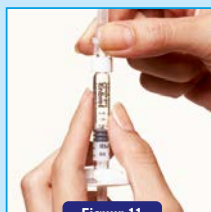

Figuur 9

Belangrijk: Voor meer informatie over Enbrel adviseren wij je de bijsluiter voor gebruik goed te lezen.

Figuur 10

Figuur 11

Hoe plaats je de naald op de spuit?

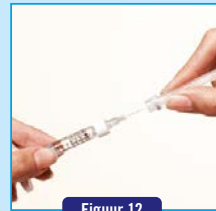
1. De naald zit in een plastic huls om hem steriel te houden. Om de verzegeling te verbreken, moet je het lange gedeelte op en neer bewegen tot de verzegeling breekt (zie figuur 10).
2. Als de verzegeling is verbroken, verwijder je het dopje. De naald blijft in het lange deel van de huls.
3. Terwijl je de huls met de naald in één hand houdt, druk je de spuit in de opening van de naald (zie figuur 11). Bevestig de spuit aan de naald door deze met de klok mee te draaien totdat hij helemaal vastzit.
4. Leg de spuit met de naald eraan vast op het werkoppervlak.

Hoe kies en verzorg je een injectieplaats?

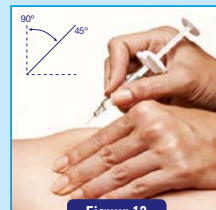
1. Was je handen met water en zeep.
2. Kies een injectieplaats: de buik, voorkant dijbeen of buitenkant bovenarm. Wanneer je in de buik prikt, zorg er dan wel voor dat je een plaats kiest die tenminste **5 cm van de navel** verwijderd is. Injecteren in de buitenkant van de bovenarm wordt vaak gedaan als de injectie door een andere persoon wordt toegediend.
3. Elke nieuwe injectie moet op tenminste 3 cm van de eerdere injectieplaats worden toegediend. Injecteer niet in gebieden waar de huid gevoelig, rood of hard is of waar je een blauwe plek hebt.
4. Reinig de injectieplaats die je gekozen hebt met het tweede alcoholdoekje. Raak dit gebied daarna niet meer aan voordat de injectie wordt gegeven.

Hoe moet je Enbrel injecteren?

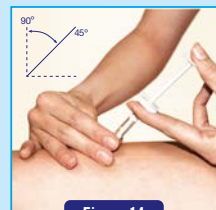
1. Trek de plastic huls van de naald (zie figuur 12).
2. Neem de spuit in je ene hand.
3. Knijp met de andere hand het gereinigde deel van de huid voorzichtig samen tot een stevige huidplooi (zie figuur 13).
4. Houd de injectiespuit onder een hoek van tenminste 45 graden ten opzichte van de huid, waarbij de schuine opening van de naald naar boven is gericht en duw de naald vervolgens met een snelle, korte beweging door de huid (zie figuur 14).
5. Laat met de andere hand de huid los.
6. Duw met deze andere hand de zuiger langzaam in de injectiespuit, terwijl je de spuit met de ene hand blijft vasthouden bij het glas.
7. Als de injectiespuit leeg is, wacht je enkele seconden. Daarna kan de naald uit de huid worden teruggetrokken. Doe dit onder dezelfde hoek als bij het injecteren.
8. Houd eventueel gedurende 10 seconden een gaasje op de injectieplaats (zie figuur 15). Je mag niet over de injectieplaats wrijven.
9. Als je een beetje bloedt, kun je een pleister op de injectieplaats plakken.

Figuur 12

Figuur 13

Figuur 14

Figuur 15

Hoe ruim je gebruikte materialen op?

- Je mag naalden, spuiten, flacons of andere materialen **nooit** hergebruiken.
- Nadat je de injectie hebt toegediend, knip je de top van de naald af met de daarvoor bestemde naaldenknipper (Safe-clip™).
- Zorg ervoor dat de naaldenknipper goed is afgesloten.
- **Houd de naaldenknipper buiten het bereik van kinderen.**
- Gooi alle andere benodigdheden, zoals de spuit, de lege Enbrel-flacon, de verpakking en de gebruikte alcoholdoekjes in de afvalbak.
- Belangrijk: Enbrel zit in een flacon die slechts één keer kan worden gebruikt.
- Als er Enbrel in de flacon achterblijft, moet dat worden weggegooid.

WAT KUN JE

VAN ENBREL VERWACHTEN?

Bij reuma of psoriasis maakt het lichaam véél teveel aan van een stofje dat TNF heet. Enbrel is een medicijn dat bestaat uit lichaamseigen stoffen die het teveel aan TNF wegvangen. Zo herstelt Enbrel de balans in het afweersysteem van het lichaam. Bij reuma kan Enbrel ervoor zorgen dat de pijn, de stijfheid en de vermoeidheid afnemen en dat schade aan de gewrichten wordt beperkt of voorkomen. Bij psoriasis kan Enbrel zorgen dat de huidklachten afnemen.

Wanneer werkt het?

Sommige gebruikers merken al na een paar injecties met Enbrel dat ze minder last hebben van pijn, stijfheid en vermoeidheid. De huidklachten worden zichtbaar minder of zijn na verloop van tijd helemaal weg. Ze kunnen weer dingen doen die eerder niet meer lukten. Meestal wordt binnen drie maanden nadat je met Enbrel begonnen bent, het maximale effect bereikt. Maar soms kan het iets langer duren; dat verschilt per persoon. Uit onderzoek is gebleken dat het soms tot zes maanden kan duren voordat Enbrel zijn werk volledig doet. Het komt helaas soms ook voor dat Enbrel niet goed aanslaat. De klachten nemen niet voldoende af, of er treden bijwerkingen op. In dat geval zal je behandelend arts bepalen wat de volgende stap in de behandeling is.

Hoe lang werkt Enbrel?

Enbrel werd voor het eerst in 1992 door een reumapatiënt gebruikt. Enbrel wordt voorgeschreven voor volwassenen met verschillende vormen van reuma (reumatoïde artritis, de ziekte van Bechterew, niet-radiografische axiale spondyloartritis, artritis psoriatica), voor plaque psoriasis bij volwassenen en kinderen en ook voor jeugdreuma. Dit zijn allemaal ontstekingsziekten. De meeste mensen gebruiken Enbrel al jaren. Hoewel er veel ervaring met Enbrel is opgedaan, is het nooit helemaal zeker of alles over de veiligheid bekend is.

Wat zijn de bijwerkingen?

Enbrel wordt over het algemeen goed verdragen, maar net als bij andere geneesmiddelen kunnen er wel bijwerkingen optreden. Een van de meest voorkomende bijwerkingen van Enbrel is een milde reactie in het gebied waar Enbrel is toegediend; er kan een bloedinkje ontstaan, een blauwe plek, roodheid, jeuk, pijn of zwelling. Na de eerste maand van de behandeling komt dit minder vaak voor. Wie Enbrel gebruikt, kan ook makkelijker verkouden worden of een griepig gevoel krijgen. Daarnaast kunnen er ook ernstige bijwerkingen optreden. Meer informatie hierover vind je in de bijsluiter. Neem bij vragen of zorgen altijd contact op met je arts.

Wanneer overleg je met de dokter?

Overleg altijd met de dokter in de volgende situaties

1. bij koorts
 2. bij een infectie (bijvoorbeeld een kinderziekte zoals de waterpokken)
 3. vóór een operatie
 4. vóór een vaccinatie (=inenting)
 5. bij een allergische reactie
 6. bij een zwangerschapswens of een zwangerschap
 7. als je vragen of zorgen hebt over Enbrel of een mogelijke bijwerking.
- Het kan voorkomen dat de dokter om bovenstaande redenen adviseert om (tijdelijk) te stoppen met Enbrel.

Wanneer opnieuw beginnen?

Als de dokter (reumatoloog of dermatoloog) heeft vastgesteld dat een eventuele infectie, griep of operatiewond genezen is, dan volgt gewoonlijk het advies om weer gewoon te beginnen met het gebruik van Enbrel. Enbrel zal dan opnieuw zijn werk doen en meestal net zo snel als bij de start.

En wat als je Enbrel bent vergeten..?

Als je een dosis vergeten bent, moet je deze injecteren zodra je daaraan denkt. Tenzij de volgende, gebruikelijke dosis de volgende dag gegeven moet worden, want dan sla je de vergeten dosis over. Daarna blijf je het geneesmiddel injecteren op de gebruikelijke dagen. Als je er niet aan denkt tot de dag dat de volgende injectie moet worden toegediend, neem dan geen dubbele dosis (twee doses op dezelfde dag) om zo een vergeten dosis in te halen.

Waarom doorgaan als het goed gaat?

Sommige mensen voelen zich zó goed op Enbrel, dat ze na verloop van tijd denken dat ze er wel wat minder van kunnen gebruiken. Of dat ze er wel even mee kunnen stoppen. Mocht je in de verleiding komen, bedenk dan vooral waarom je je zo goed voelt met Enbrel. Dat komt waarschijnlijk mede doordat je Enbrel volgens voorschrift gebruikt. Beslissingen over verandering van dosering of stoppen met Enbrel moeten altijd in overleg met de behandelend arts worden genomen. **Stop of verander dus nooit zonder overleg!**

Zijn er nog praktische tips?

- Enbrel wordt onder de huid gespoten. Dit kan door een dokter of verpleegkundige worden gedaan, of bij kinderen door een ouder/verzorger. Maar je kunt het als patiënt ook zelf leren toedienen. Het is dan wel belangrijk dat je van tevoren uitleg krijgt. Volg altijd het doseeradvies van de reumatoloog en dermatoloog.
- Sla geen injecties over.
- Bewaar Enbrel altijd in de koelkast. Zorg er wel voor dat het niet tegen de achterkant in de koelkast ligt, want dan kan het bevroren. Als dat gebeurt, werkt Enbrel niet meer.
- Informeer huisarts en apotheek over het feit dat je Enbrel gebruikt.
- Overleg met de dokter of de apotheek als je naast Enbrel ook een ander geneesmiddel gebruikt.
- De uiterste gebruiksdatum van Enbrel staat vermeld achter het woordje EXP op de medicijnverpakking.

Kun je met Enbrel op reis?

Jazeker, dat kan heel goed zelfs. Maar zoals bij elke reis geldt: goede voorbereiding is het halve werk.

- Check vóór vertrek bij de GGD of voor de vakantiebestemming vaccinaties (inenting) nodig zijn. Zo ja, vraag dan aan de behandelend arts of die vaccinaties wel mogen in combinatie met Enbrel.
- Met het vliegtuig op vakantie? Neem dan altijd een schriftelijke verklaring van de dokter mee waarin staat dat je Enbrel gebruikt!
- Het is ook een goed idee om een medisch paspoort aan te vragen bij de apotheek.
- Enbrel moet altijd bij voorkeur koel bewaard worden, tussen 2-8°C. Pas op voor bevriezing achter in de koelkast. Nadat Enbrel uit de koeling is gehaald, mag het tot maximaal vier weken bij kamertemperatuur [maximaal 25°C] worden bewaard.

Let op dat de verpakking Enbrel niet in de zon ligt, of bij de verwarming.

Eenmaal op kamertemperatuur mag Enbrel niet opnieuw worden gekoeld. Enbrel-poeder dat is opgelost en klaar is voor injectie, mag maar maximaal zes uur worden bewaard bij kamertemperatuur.

- Ga je op reis of op vakantie? Hierbij een aantal praktische tips:
 - Met de auto op vakantie? Rijd dan even langs een campingspeciaalzaak. Daar hebben ze vaak koelboxjes te koop die werken op de sigarettenaansteker in de auto;
 - Check of er een koelkast is op de vakantiebestemming! Zeker als je met een tent gaat kamperen is dat essentieel, want het wordt er snel warmer dan de kamertemperatuur van 25°C;
 - In het vliegtuig neem je Enbrel mee als handbagage, omdat het in het laadruim kan bevriezen. De vliegmaatschappij kan vooraf informatie geven over de vraag of Enbrel aan boord koel bewaard kan blijven;
 - Als je met een vliegtuig op reis gaat, neem dan altijd een doktersverklaring IN HET ENGELS mee over je medicijngebruik en de bijsluiter. Dat scheelt veel vragen en oponthoud bij de controle;
 - Houd het koeltasje met Enbrel apart van de rest van je handbagage en zorg dat op de artsverklaring staat dat Enbrel tussen 2-8°C bewaard moet worden;
- Neem op vakantie altijd voor een week extra Enbrel mee.

OPTIMALE

PATIËNTENONDERSTEUNING

Vooraf bij geneesmiddelen die langdurig moeten worden gebruikt, kan het soms lastig zijn om dit netjes volgens voorschrift van de behandelaar te blijven doen. Pfizer besteedt veel aandacht aan het stimuleren van een juist en consequent gebruik van het geneesmiddel. Dat doen we onder meer door informatie over de ziekte en Enbrel te geven en ondersteunende materialen te verstrekken. Dit met de bedoeling om je te helpen zoveel mogelijk routine te ontwikkelen in het gebruik van Enbrel. Want een consequent gebruik van Enbrel geeft de beste garanties op een optimaal behandelresultaat. Bovendien helpen goede informatie en ondersteunende middelen je om de regie te houden over je eigen leven.

pfizer.nl/enbrel

Kijk op de website voor informatie over het gebruik van Enbrel en de bijsluiter.

Tot slot

De ondersteuning die Pfizer biedt bij het gebruik van Enbrel is bedoeld als een aanvulling op de ondersteuning die patiënten krijgen van hun dokter; niet als vervanging daarvan.

Disclaimer

De tekst van deze brochure is gebaseerd op de SmPC Enbrel. Bij vragen of onduidelijkheden kun je contact opnemen met je behandelend arts of bellen met 0800-6224636 (Medinfo).

[illegible]

